

C
№ 601

EEN WOORD

OVER DE

V E E P E S T ,

GERIGT AAN DE

LANDBOUWERS EN VEEHOUDERS IN DRENTHE ,

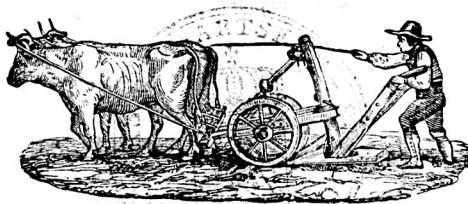
DOOR

L. HUBENET,

*Rijksveearts te Dwingeloo, honorair lid van 't genootschap
ter bevordering van den landbouw in Drenthe,*

UITGEGEVEN

door en voor rekening van het Hoofdbestuur van
dat Genootschap.

GEDRUKT TER PROVINCIALE DRENTSCHE EN ASSER
COURANTDRUKKERIJ.

1866.

C
601

C
№ 601

Con. bot.

EEN WOORD

OVER DE

V E E P E S T,

GERIGT AAN DE

LANDBOUWERS EN VEEHOUDERS IN DRENTHE,

DOOR

L. HUBENET,

*Rijksveearts te Dwingeloo, honorair lid van 't genootschap
ter bevordering van den landbouw in Drenthe,*

UITGEGEVEN

door en voor rekening van het Hoofdbestuur van
dat Genootschap.

GEDRUKT TER PROVINCIALE DRENTSCHE EN ASSER
COURANTDRUKKERIJ.

1866.

BIBLIOTHEEK
DIERGENEESKUNDE
UTRECHT

» Bij iedere gelegenheid dan elkander opmerkzaam gemaakt op
» het groote gevaar, dat er gelegen is in het geringste verzuim of in
» de minste onvoorzigtigheid! Het oog gerigt op de onberekenbare na-
» deelen, die daarvan het gevolg kunnen worden, en gewezen op de
» groote voordeelen, die getrokken kunnen worden, wanneer wij het
» voorregt mogen smaken van de ziekte verschoond te blijven!”

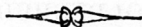
Een woord aan de veehouders in Fries-
land, met betrekking tot de veepest, uit-
gegeven door Gedeputeerde Staten van
Friesland. Leeuwarden 1866.

BIBLIOTHEEK UNIVERSITEIT UTRECHT

2912 847 1

VOORWOORD.

Het Hoofdbestuur van het Genootschap ter bevordering van den landbouw in Drenthe meent goed te doen met aan de leden van dat Genootschap rond te deelen het hier volgende „Woord over de Veepest, door zijn honorair lid L. „Hubenet,“ op zijn verzoek en met zijne medewerking opgesteld.

De veepest is eene ramp voor 't vaderland, maar zou, als zij daar doordrong, dit voor Drenthe in 't bijzonder worden; de ontwikkeling der provincie zou daardoor niet alleen voor vele jaren gestuit zijn, maar onze mest-behoevende bouwlanden zouden tot hunne vroegere onvruchtbaarheid terugkeeren.

De Rijks-, Provinciale en Gemeentebesturen kunnen wel reglementen en verordeningen maken, maar de hoop op wering der veepest berust grootendeels op de landbouwers en veehouders zelven; wijze en met kracht gehandhaafde reglementen zullen het doel niet bereiken, wanneer de landbouwers en veehouders niet medewerken.

Het Hoofdbestuur wenscht met dit eenvoudige, duidelijke, met behulp der beste werken over het onderwerp opgemaakte geschrift op de overtuiging van landbouwers en veehouders te werken.

*Moge dit doel worden bereikt en daardoor iets worden
bijgebracht om ons dierbaar vaderland en het gewest onzer
inwoning te vrijwaren van de teregt gevreesde ramp.*

Het Hoofdbestuur voornoemd,
VAN ECHTEN VAN HOLTHE,
Voorzitter.

Van zijnentwege:
OLDENHUIS GRATAMA,
Secretaris.

Assen,
April 1866.

Reeds van de vroegste tijden af, zoolang er dieren geleefd hebben, waren dezelve aan heerschende ziekten onderhevig. Ofschoon wij van de eerste tijden, dat de mensch de dieren tot zijne dienst heeft gebezigd, geene kennis hebben, geeft evenwel de geschiedenis van zeer vroege tijden getuigenis van onderscheidene ziekten onder het vee. Ten tijde der Grieken en Romeinen reeds, werden daardoor groote verwoestingen onder het vee aangerigt.

Welke ziekten dit evenwel waren, wordt niet met name genoemd, maar wie zal het zeggen, of niet dezelfde of dergelijke veepest toen reeds heeft gewoed.

De runderpest, beter veepest, is eene aan de herkaauwende dieren, doch inzonderheid aan het rundvee eigene, zeer gevaarlijke, tijnpeuse, d. i. zenuw-koortsachtige, algemeen onder die dieren heerschende ziekte, welke slechts door eene uit de Oostelijke en Zuid-Oostelijke streken van Europa en de daaraan grenzende landen van Azie tot ons overgebragte besmetting ontstaat, zich *niet* oorspronkelijk bij ons ontwikkelt en de dieren slechts éénmaal aantast.

Hare geschiedenis, voor zoover voor ons van belang, begint met het begin der vorige eeuw. Sedert dien tijd heeft ze zich in het Oostelijk deel van Europa als eene

inheemsche ziekte gevestigd, en heeft ze zich van daar naderhand altijd naar de overige deelen van Europa verspreid.

Welke de oorzaken zijn, door welke het verspreiden der ziekte begunstigd wordt, is evenmin te verklaren als die, waarom de pokken, de pest en andere menschelijke ziekten, insgelijks in het Oosten te huis behoorende en tot ons overgebracht, door hare ontwikkeling, als inheemsche ziekten (alleen door middel van de eigene smetstof) verspreid worden.

Latere nasporingen omtrent de runderpest, door de Pruisische Regering in het werk gesteld, hebben het volgende opgeleverd:

Zij behoort te huis in het Oostelijk en Zuid-Oostelijk Europa en ontstaat daar in de uitgestrekte weilanden, bekend onder den naam van *steppen*, gelegen in Hongarije, Moldavie, Podolie, Wallachije en voorts in Rusland, tusschen de Pruth en den Dnieper en verder tot aan den Don en de Wolga, niet als eene steeds voortdurende besmettelijke ziekte, maar als eene zoodanige, die van tijd tot tijd ophoudt en dan weder uit eigene, aldaar bestaande invloeden te voorschijn komt.

Dit plaatselijk onderzoek van den genees- en tevens veeartsenijkundige Lorinzer, mag men het best vertrouwen, daar hij zelf niet alleen de runderpest in haar geboorteland heeft gezien en nagespoord, maar hare vrij zekere oorzaken omschrijft en aantoot.

Hoewel, zegt hij, deze steppenlanden zeer vruchtbaar zijn, zoodat het gras tot zulk eene lengte opgroeit, dat men naauwelijks het ligchaam der beesten zien kan, zoo zijn ze, door eene lage ligging, aan drassigheid en overstromingen blootgesteld. Op deze overstromingen volgen meermalen buitengewone hitte en droogten. Door deze snelle en groote wisselingen bederft het voeder, gebrek neemt de overhand en de levenskrachten van het dier

worden uitgeput. — Wanneer in het bijzonder langdurige regens, smeltende sneeuw en ijsmassa's en de buiten hunne boorden tredende vlooden de driften bederven, en de koude nachten bij het hoornvee, dat zich immer onder den blooten hemel moet ophouden, trilling en onpasselijkheid verwekken, — wanneer daarop aanhoudende droogte en brandende hitte den grashalm verzengen, beeken en bronnen uitdroogen en de dieren genoodzaakt worden dieper en dieper in de uitdroogende moerassen het voedsel te zoeken en zij zich met riet en biezen moeten vergenoegen, dan zijn de omstandigheden aanwezig, waaronder de tijphus of runderpest ontwikkeld wordt.

Het zijn dezelfde invloeden, waaruit ook bij den mensch meermalen algemeen heerschende ziekten, kwaadaardige en tusschenpoozende koortsen, besmettelijke tijphus, gepaard met persloop, in deze gewesten ontstaan; deze gevaarlijke ziekten onder de menschen hebben meermalen te gelijktijd met de runderpest aldaar geheerscht.

Het vee, dat in die uitgebreide vlakke als het ware in een wilden toestand verkeert, leeft in dat vruchtbaar land des zomers van de weiden en des winters van de bijeengebragte hooischelven, en is daar zeer menigvuldig. Aan slagvee bedroeg de uitvoer 'sjaars wel eens van 3 tot 4 maal 100,000 stuks.

In lateren tijd is deze uitvoer, tengevolge van toenemende veeteelt in het Westen en door andere redenen, zeer verminderd.

Het ras en de eigenschappen der runderen geven er aanleiding toe, dat, ongeacht de runderpest zich daar oorspronkelijk ontwikkelt, de ziekte in bedoelde landen minder gevaarlijk is, dan in die landen, waar zij door besmetting wordt medegedeeld.

De runderpest woedde bij ons van 1713—1719, van 1741—1756, van 1768—1786 en in geringe mate in 1813

en 1814. In het tijdvak van 1768—1786 was de sterfte zoo groot, dat tusschen 1 April 1769 en 31 Maart 1770 alleen in de provincie Holland 160,228 runderen bezweken.

In 1714 nam zij in Piemont 70,000 stuks vee weg, verbreidde zich over Frankrijk, den Elzas en Holland, 't welk meer dan 100,000 stuks vee verloor. Van 1772 tot 1776 werd Holland bijna van zijn ganschen veestapel beroofd.

In drie tijdperken, van 1714—1720, van 1744—1765 en van 1769—1786 werden in Friesland ongeveer 500,000 runderen door de veepest weggerukt.

Sedert het begin der thans heerschende veeziekte tot den 7den April 1866 zijn in Zuid-Holland reeds gestorven 16,526 en afgemaakt 9515 runderen. Van de 197 gemeenten dier provincie is de ziekte reeds tot 136 doorgedrongen; tot 7 April zijn er 45,082 besmet, d. i. in 7 maanden in de besmette gemeenten 8 van de 29 of nagenoeg $\frac{1}{3}$ van de runderen. In Noord-Holland gestorven 394 en afgemaakt 321 runderen. In Utrecht gestorven en door afmaking verloren 1715 runderen.

Sedert het uitbreken der ziekte zijn nu in Engeland en Schotland aangetast 213,675 runderen, gestorven 121,571, afgemaakt 48,508 en hersteld 29,741 runderen.

Wij zullen nu in 't kort de verschijnselen nagaan.

In den regel heeft zij een zeer regelmatig béloop; men kan 3 tijdperken aannemen:

- een tijdperk van besmetting,
- een tijdperk van uitbreken en
- een tijdperk van de hoogte der ziekte.

Het 1e tijdperk loopt van het oogenblik dat de smetstof op het rund is overgebracht tot aan het uitbreken der ziekte. Dit tijdperk duurt tot op den zevenden dag en ook soms langer na de besmetting. De verschijnselen, die er in dit tijdperk plaats hebben, zijn verborgen voor den waarnemer.

Met den zesden of zevenden dag, of ook wel later, vertoonen zich de eerste verschijnselen van koorts, door het overeind staan der haren op den rug en de bijzondere gevoeligheid in de lendenstreek. De dieren zijn traag en loom en hebben een slingerenden, onzekeren gang. Sommigen rekken zich, geeuwen en knersen op de tanden, anderen wisselen dit af met gestadige onrust, al naarmate de werkzaamheid van het zenuwleven door deze ziekte wordt onderdrukt of opgewekt. De koorts neemt toe, de neus en spiegel zijn droog, de oogen troebel en het wit derzelve roodachtig, het herkaauwen wordt zeldzamer, de melkafscheiding vermindert en het dier begint te hoesten.

Met den zevenden of achtsten dag, of ook wel later, breekt de ziekte uit (het 2^e tijdperk). Alle verschijnselen van eene ontstekingskoorts vertoonen zich en wel het meest bij krachtvolle voorwerpen.

De dieren worden zeer onrustig, stampen met de voeten, brullen, trillen, huiveren en staan met zaamgetrokken pooten.

De goedgevoede dieren zullen voornamelijk wild en woest zijn; zwakke oude koeijen en kalveren daarentegen treurig en traag. De temperatuur (dat is de warmte en koude) van het ligchaam verandert afwisselend. De oogen zijn glanzend, het bindvlies hoogrood gekleurd. De slijmvliezen van den neus zijn droog, rood en heet. Aan het tandvleesch in het algemeen vertoonen zich kleine roode vlekken, er vloeit kwijl uit den bek. De roode vlekken veranderen spoedig in witte blaasjes, het opperhuidje laat los, er blijven wondvlakten over, die gemakkelijk bloeden, waardoor zich in de mondholtten eene deegachtige, witte, naar etter gelijkende stof ophoopt. De ademhaling is onderdrukt en zwaar, de polsslag menigvuldig en klein, tot 70 en 80 slagen in de minuut. De

hoest is menigvuldiger, diep en klinkt met een hollen toon. De eetlust, het herkaauwen en de melkafscheiding houden nu geheel op. De dieren hebben veel dorst.

De ontlasting van drekstoffen, die tot nu toe geheel had opgehouden, vangt nu weder aan in kleine hoeveelheden: zwart, droog. Het water is roodbruin en helder. Uit de tot nu toe troebele oogen en droogen neus vloeit nu veel, eerst waterachtige, later slijmige vloeistof. De gevoeligheid in de lendenen is tot pijn gestegen. Dikwijls komen er na de eerste koortsaanvallen op verschillende ligchaamsdeelen windbuilen te voorschijn.

Tot hiertoe komen de eigenaardige verschijnselen tot aan den tienden dag meer met een ontstekingskarakter, later meer met eene typhouse koorts, met congestie naar de slijmvliezen der ademhalings- en spijsverteringsorganen.

Den tweeden of vierden dag na het uitbreken der ziekte nemen de opgegevene verschijnselen spoedig toe, de koorts neemt een meer bepaald typhous (zenuwachtig) karakter aan; de pols wordt onderdrukt, naauwelijks voelbaar, de hartslag duidelijk, de windbuilen grooter, het dier neemt snel in vleesch en krachten af. In dit tijdperk wordt de vrucht veeltijds afgedreven.

De oogen tranen zeer veel, welke tranen, zoowel als de slijmachtige uitvloeijing uit neus en bek, tot taaije, smerige, etterachtige korsten opdroogen. De adem is onaangenaam en ruikt eigenaardig.

Nu volgt eene hevige ontlasting met voortdurend dringen en persen; dezelve is zeer stinkend, eerst zwartachtig, later met ontvaat bloed vermengd. In dezen toestand heeft de ziekte hare *hoogte* bereikt, waarop zij eenige dagen blijft staan, om in de meeste gevallen met den dood te eindigen.

Dit tijdperk wordt voornamelijk gekenmerkt door eenen

algemeenen tijpheusen of zenuw-koortsachtigen toestand. De ademhaling is zeer snel en snuivend, met een pijnlijk steunen. De snelle, trillende, tot 100 slagen in de minuut gestegene hartslag, de kleine, zwakke en onregelmatige polsslag en zoovele bedenkelijke verschijnselen geven genoegzaam den haghelijken toestand te kennen.

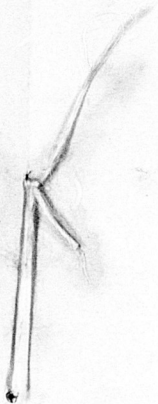
Dit beeld vertoonen de dieren in den regel van den twaalfden tot den zestienden dag nadat de smetstof in het ligchaam is opgenomen of op den zesden tot den negenden dag na het uitbreken der ziekte; de dieren sterven meest in dit tijdperk onder tandenknersing, verdraaijing der oogen, angstig steunen en kouden adem, terwijl zij zeer vermagerd zijn en alle uitwerpselen een waren peststank verspreiden. De wijzigingen, welke meermalen in den gang der ziekte plaats hebben, door vereeniging met andere ziekten (welke eene onderkenning dikwijls moeilijk maken), de verschijnselen bij de lijken van aan de runderpest gestorvene dieren. enz. enz., gaan wij stilzwijgend voorbij, om dit aan het onderzoek van deskundigen over te laten. 't Was slechts ons doel een kort en duidelijk beeld der ziekte te geven, opdat men eenigzins zou kunnen oordeelen en handelen, als een dier ziekteverschijnselen vertoont.

Van de oorzaken der runderpest, als bij ons enkel en alléén in besmetting gelegen, spreek ik verder niet.

Het is onwedersprekelijk bewezen, dat iedere verspreiding der runderpest in Duitschland, Frankrijk, Italie en nu het laatst in Nederland (in Augustus 1865 uit Engeland) door handelsvee is ingebracht en daarna van plaats tot plaats zich uitbreidde.

Iedere runderpest-epizoötie of verspreiding, is in den regel het eerst door steppenvee overgebracht.

Eenmaal uitgebroken, vindt zij gelegenheid genoeg om zich uit te breiden. Elk voorwerp, dat in aanraking met ziek

vee is geweest, kan overbrenger der smetstof worden.

De landbouwers moeten daarom geen vreemden in de schuren of op de stallen toelaten, alle mogelijke zorg dragen voor de gezondheid der dieren en eendragtelijk samenwerken om het kwaad te weren: zij hebben het grootendeels in handen. Men verwachtte niet te veel uit de vergaderzalen des lands, waar men wel belangstellende discussiën voert, maar zonder medewerking der landbouwers de besmetting niet kan weren. De smetstof, die in aanraking komt met zoovele duizenden voorwerpen, kan langs allerlei sluipwegen zich een weg banen.

Over den aard der smetstof loopen de gevoelens zeer uit elkander.

Sommige veeartsenijkundigen nemen het besmettend vermogen reeds vroeg, zeer vroeg aan, zelfs vóór dat de dieren ziek toonen te zijn. Van den waren aard der smetstoffen in het algemeen en van die van de runderpest in het bijzonder, kan de wetenschap weinig met zekerheid zeggen.

Alle schrijvers komen daarin overeen, dat, bij de volkomen ontwikkelde runderpest, het geheele dierlijke ligchaam in staat is, andere dieren te besmetten en bij deze de runderpest te doen ontstaan, dat alzoo alle deelen en vochten van het ligchaam *onmiddelijke* voermiddelen der smetstof zijn.

Middelijke voermiddelen der smetstof zijn, in tegenoverstelling der eersten, die, welke niet tot het zieke ligchaam behooren, maar slechts daarmede in aanraking geweest zijn, en waaraan de smetstof zich heeft gehecht, zoo als kleederen, vaatwerk, hooi (zelfs pakhooi in wijnmanden en andere voorwerpen), stroo, lijnkoeken, katoen, zaadkoeken, die met smetstof in aanraking zijn geweest, dekkleeden, hoorntouwen, enz. enz.

Het zijn deze laatste (even als de mest, die de smet-

stof zelve in zich bevat) waarvoor de landbouwers zich moeten wachten, want het is aan geen voorwerp te zien of te voelen, of op eenigerhande wijze waar te nemen of het bezwangerd is met het gif. Het is daarmede echter niet scheikundig verbonden, want de smetstoffen daaraan kunnen door sommige middelen werkeloos worden gemaakt, zonder dat het voorwerp in 't minst veranderd wordt.

Daarom, landbouwers en veehouders in Drenthe, gij die door Gods goedheid dusverre bewaard bleeft, zijt ten allen tijde op uwe hoede en wacht u voor dit onzichtbare gif.

Ten bewijze, hoe erg besmettelijk de runderpest is, en, tevens, om te doen zien, langs welke geheime wegen, waarop men bijna geen vermoeden kan hebben, de smetstof zich verspreidt, laten wij, tot waarschuwing om voorzigtig te zijn, hier eenige volkomen bewezen gevallen volgen, door ons overgenomen uit »de Runderpest», bijlage tot de »Landbouw-Courant», van 3 Maart No. 48, welke evenwel met een groot aantal zouden kunnen vermeerderd worden.

Vicq d'Azijr verhaalt: Een zeker heer te Bigorre liet, op eene verwijderde vlakte, uit vrees voor de ziekte, een grooten stal bouwen, bragt zijn vee er in en droeg de zorg daarvoor aan één persoon op, met streng bevel om zich niet te verwijderen en niemand daarop toe te laten; lang bleef de kudde vee verschoond, maar op zekeren dag vergat de oppasser de deur te sluiten en verwijderde zich. De bureu, welke groote verliezen geleden hadden, werden najverig; één derzelve wilde het vee in de verwijderde schuur eens bekijken, betastte e bevoelde het: — de ziekte brak er eindelijk uit en het vee stierf.

Veith verhaalt, hoe in 1813 onder eene kudde vee.

welke door Zweedsche troepen te Leeburg (in Silezië) werd medegevoerd en die aldaar des nachts op het kerkhof verblijf hield, de ziekte werd gebragt. Eenige boeren meiden hadden stroo aangebragt, en juist door dit stroo werd de smetstof overgeplaat, zoodat eenige dagen later bij 21 veehouders de ziekte uitbrak.

Buniva deelt mede, hoe een smid aan vele beesten de ziekte had medegedeeld, doordien hij de pestzieke dieren met zijn hand de mest uit het achterdeel verwijderd had.

Een veearts te Pianezza had aan onderscheidene dieren de ziekte gebragt door het aderlaten met eene vlijm, die besmet was.

Slagters bragten de ziekte over op groote afstanden door het onderzoeken van het vee.

Een smid bragt de ziekte aan zijn eigen vee, nadat hij vooraf zieke runderen had behandeld.

In 1814 ging de schoone kudde vee te Rambouillet te gronde, door de volgende besmetting: Eene kudde vee, voor het leger bestemd, werd aldaar gestald. Dit transport werd begeleid door 50 oppassers, één opzigter en 30 onder-opzigters. De vrouw van een der geleiders ging des nachts heimelijk in den stal, om de koeijen te melken. Spoedig daarna brak de ziekte uit onder de beesten, en, niettegenstaande elke behandeling, stierven zij.

Wanneer de ziekte zich, na elkander, in de stallen van verschillende eigenaren vertoont, wier woningen een half, één, of zelfs meer uren van elkander zijn gelegen, dan bestaan er ligtelijk tusschen deze, vriendschaps- of bloedverwantschapsbetrekkingen, waaraan men aanvankelijk niet denkt, maar waaruit men de voortplanting der ziekte, in zoodanige gevallen, gemakkelijk kan verklaren.

Een man, vroeger schaapherder, die zieke dieren behandelde, bragt de ziekte in 3 dorpen in Pruissen.

Eckel berigt, dat in 1850 de ziekte te Hodow (Oostenrijk) gebragt werd door melkers.

Vicq d'Azijr verhaalt, dat hij, bij wijze van proefneming, de ziekte overplante, door kleederen van menschen, die ziek vee hadden opgepast, op gezonde beesten te leggen.

Dezelfde proeven werden in 1796 in Piemont genomen, met dezelfde uitkomsten.

In 1863 werd de runderpest te Lioni gebragt door een lastdrager, die bij zieke runderen geweest was.

Maresch verhaalt, dat een persoon, die aan de pest lijdende schapen gezien had, de ziekte aan zijne eigene koe overbragt.

Te Oudenhoorn ontstond de ziekte door een persoon, welke bij zieke koeijen was geweest.

Te Alphen en omstreken wordt de ziekte meest door personen verder verspreid, voornamelijk door mollenvangers en door de knechts, die zoowel ziek als gezond vee verzorgen.

Te Nieuwveen is de ziekte gebragt door een schippersknecht uit Haastrecht.

Te Ter Aar werd de ziekte overgebragt bij een veehouder, wiens knecht op den 12 Dec. 1865 in de nabijheid van een ziek kalf was geweest.

Bouleij verhaalt, dat een veebezitter in Engeland, die geheel alleen woonde, de ziekte onder zijn vee bragt, doordien hij uit nieuwsgierigheid, om iets van de ziekte te vernemen, de markt te Londen ging bezoeken en met dezelfde kleederen bij zijn vee kwam.

Het meest van alle wordt de runderpest verbreid, dikwijls tot op groote afstanden, door veehandelaars en slagters. Het kan daarom niet genoeg worden aanbevolen, om in het algemeen geene vreemden op de stallen toe te laten.

Onlangs is de ziekte te Haarlemmermeer en later te Zwollerkerspel door veehandelaars overgeplant.

Dit zijn weinige van de menigvuldige voorbeelden, dat de ziekte door menschen wordt overgebracht, maar ook door andere voorwerpen geschiedt dit dikwijls en zeer gemakkelijk.

Naar Marancé kwam de ziekte door lompen, waaronder stukken van koedekken waren.

Niet gezuiverde wollen dekens, die op zieke koeijen hadden gelegen, bragten, *zelfs na 3 maanden*, de ziekte op een stal. (Am. Pach.)

Te Sommariva werd de ziekte gebragt door ossen, die aan een touw likten, dat in aanraking met pestziek vee was geweest.

In de aan Rusland grenzende provinciën van Oostenrijk en Pruisen zijn daarom op de grenzen der beide landen quarantaine-stallen opgerigt, waarin het vee eenige dagen moet blijven.

Het geheele dorp Cardé en omstreken werd besmet door een enkel touw, dat een boer gekocht had en dat gediend had tot het aanbinden van ossen.

De Utrechtsche Courant van 1866, no. 13, maakt gewag van het verspreiden der runderpest door rijstmeelzakken.

Dus ieder zij voor zich zelve en voor het algemeen welzijn op zijne hoede!

Ook door mest, vleesch, bloed vet, melk, enz., wordt de ziekte zeer zeker en gemakkelijk verspreid.

Het is regtens bewezen, dat ergens, in het Buitenland, booswichten vleesch van zieke runderen in stallen hebben gebragt, onder hooi en stroo hebben verborgen, in bronnen hebben geworpen, om de ziekte te verspreiden, hetwelk dan ook met zekerheid plaats had.

De ziekte heeft zich steeds buitengewoon verspreid op

die plaatsen, waar men het vleesch van zieke beesten gebruikte.

Buniva was van het volgende feit getuige: Een landlooper bleef in een stal van het dorp Frascasco. Hij had in een zak bij zich 5 à 6 ponden vleesch van eene zieke koe afkomstig. Zeer vroeg verwijderde hij zich. De ziekte brak er uit en verspreidde zich door het geheele landschap.

Ribbe verhaalt, dat door een daglooner, die een stuk vleesch van eene pestzieke koe had gekregen, daardoor de ziekte naar afgelegene streken werd overgebracht.

Hofacker zegt, dat het vleesch zóó besmettelijk is, dat het slechts voorbij stallen, met gezonde dieren bezet, behoeft gedragen te worden, om ze te besmetten.

In al de huizen, waar te Bittersfeld vleesch van zieke dieren werd gebracht, ontstond de ziekte.

Klein Bottwar bleef vrij van de ziekte, tot dat er vleesch werd ingevoerd.

Renner haalt een voorbeeld aan, dat de ziekte op een stal uitbrak, door dat er vleesch van een ziek beest voorbij eene openstaande staldeur werd gedragen.

Maresch verhaalt onderscheidene gevallen, waar het vleesch de ziekte op stallen overbragt. In eene huishouding, waarvan de meid vleesch van een ziek rund had behandeld, werd de koe, die naast de bedstede stond, waarin de meid sliep, het eerst door de runderpest aangedaan.

Een hond, die een stuk vleesch in den bek had, bragt de ziekte aan andere runderen.

Uit Alphen en Moordrecht wordt berigt, dat het vervoer van vleesch veel tot de verspreiding der ziekte bijdraagt.

Dat het vleesch van pestzieke koeijen ook voor onze Provincie van groot gevaar kan worden, om de ziekte over te brengen, is ontwijfelbaar; want, volgens vrij zekere

berigten, wordt het vleesch, van ziek en verdacht vee afkomstig, tegen zeer lage prijzen, door de buitenschippers bij groote hoeveelheden medegebragt en in Overijssel ingevoerd en gelost. Ja, zelfs vernamen wij, dat schippers, komende uit Zuid-Holland, Noord-Holland en Utrecht in onze Provincie (te Smilde en te Hooogeveen) vleesch aan boord hadden van zieke en verdachte beesten.

Uit deze weinige opgaven blijkt genoegzaam, hoe erg besmettend alles is, wat in aanraking is geweest of afkomstig is van pestziek vee.

Nogmaals, landbouwers van Drenthe! zijt steeds waakzaam en op uwe hoede, om niemand, u onbekend, in uwe schuren of in de nabijheid van uw vee toe te laten, niets aan te koopen, waarop in de verste verte eenig vermoeden ligt, dat het uit besmette streken komt.

Ook moet men er wel op bedacht zijn, dat schapen dezelfde vatbaarheid hebben voor de runderpest, gewijzigd naar den aard der schapen, en dat zij de runderpest even goed van runderen aan runderen overbrengen als zij die van runderen overnemen en aan schapen mededeelen.

Ten einde de groote vatbaarheid, welke het rundvee voor deze verschrikkelijke ziekte heeft, zooveel mogelijk te verminderen, wordt bovenal aanbevolen alles wat tot eene volkomene gezondheidstoestand in het algemeen kan bijdragen, als daar zijn: zuiver, gezond en krachtig voeder; reinheid van vee en stalling; de beesten worden een of twee malen daags door roskam en borstel gepoetst en somtijds zelfs met water gezuiverd; de mest en verdere onreinheden worden dagelijks verwijderd en niet in de nabijheid, maar op verwijderde plaatsen van het vee of den stal verzameld.

Dáár, waar zulks wegens de inrigting der stallen doenlijk is, worden de steenen of de bevloering dagelijks

met water geschrobt en bespoeld. De omgeving, als muren, stalpalen, enz., enz., worden van tijd tot tijd met chloorkalk gewit of aangestroken; het onderste of beneden gedeelte der muren, grondhouten, enz., met bruine teer bedekt, terwijl men steeds en bovenal zorg drage, dat er eene goede doorstrooming van frissche en zuivere lucht plaats hebbe, zonder dat deze aanvoer van lucht onmiddelijk op de dieren valt en bij wijze van tocht de gezondheid kan benadeelen. Vooral met de aankomende zomer- en warme dagen, als het vee des daags in de weide is en des nachts wordt gestald, zorge men, dat alle staldeuren bij dag worden opengezet, opdat de buitenlucht vrij kan binnenkomen; men reinige en zuivere dezelve, opdat de beesten een frisch nachtverblijf hebben.

Mogt, niettegenstaande al deze voorzorgen, zoowel in het weren der smetstof, als in de verzorging en reiniging van vee en stalling, de smetstof onder uw vee worden overgebracht en gij vermoeden hebben, dat een enkel rund verschijnselen der gevreesde ziekte vertoont, verzuimt dan niet hetzelfde onmiddelijk van de overigen te verwijderen en dadelijk de hulp in te roepen van eenen bekwamen veearts en er kennis van te geven aan den Burgemeester uwer gemeente, opdat die maatregelen kunnen worden genomen, welke noodig mogten worden geoordeeld ter voorkoming van verdere verspreiding der gevreesde plaag.

Ten slotte dit:

Het is niet mogelijk in reglementen of geschriften *alles* te voorzien; nevens de reglementen moet de landbouwer en veehouder volstrekt *alles* vermijden, waaraan slechts eenig het minste gevaar voor overbrenging der besmet-

ting kan verbonden zijn; hij moet zich hiervan door niets ter wereld laten afbrengen; hij moet medewerken, om de bestaande reglementen te handhaven en het ontduiken daarvan niet alleen afkeuren, maar zelfs helpen verhinderen.

De mensch moet de middelen in 't werk stellen, die voor de hand liggen en wachte Gods zegen!

